

พระมหากษัตริย์คุณต่องานประวัติศาสตร์ โบราณคดี และพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ ของสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี

บัณฑิต ลิวชัยชาญ^๑

Bundhid Liewchaicharn

บทคัดย่อ

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงมีพระมหากษัตริย์คุณเป็นอย่างยิ่งต่องานประวัติศาสตร์ โบราณคดี และพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ ทรงเป็นนักประวัติศาสตร์ และ “ทูลกระหม่อมอาจารย์” ผู้ทรงวางรากฐานการศึกษาด้านประวัติศาสตร์แก่โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า นอกจากนี้ยังทรงประกอบพระราชกรณียกิจและมีพระราชดำริเกี่ยวกับการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมของชาติมาอย่างต่อเนื่องและยาวนาน โดยกรมศิลปากรได้ปฏิบัติงานสนองแนวพระราชดำริ อย่างเต็มกำลังความสามารถ

ในส่วนพระมหากษัตริย์คุณต่องานประวัติศาสตร์ โบราณคดี และพิพิธภัณฑสถานแห่งชาตินั้น พระองค์ได้พระราชทานแนวพระราชดำริสำคัญให้แก่ข้าราชการกรมศิลปากรทั้งด้านงานอนุรักษ์และพัฒนาแหล่งโบราณคดี เพื่อเสริมสร้างคุณค่าโบราณสถานให้มีคุณค่าอย่างยั่งยืน ซึ่งกรมศิลปากรน้อมรับและนำไปปฏิบัติจนเกิดผลสัมฤทธิ์เป็นที่ประจักษ์ ตัวอย่างเช่น โครงการศึกษาวิจัยโบราณคดีและประวัติศาสตร์เมืองดงละคร อำเภอเมืองนครนายก จังหวัดนครนายก การอนุรักษ์หลุมขุดค้นทางโบราณคดีวัดชมชื่น อุทยานประวัติศาสตร์ศรีสัชนาลัย ตามแนวพระราชดำริ สำหรับงานด้านพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติได้มีพระราชกระแส และพระราชทานแนวพระราชดำริให้กรมศิลปากรพัฒนางาน ทั้งด้านการจัดการโบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ และวัตถุทางชาติพันธุ์ที่จัดเก็บและจัดแสดงในพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ การเผยแพร่ความรู้สู่สาธารณชน รวมทั้งการศึกษาและฟื้นฟูการผลิตยารักษาเพื่อใช้ในงานอนุรักษ์

ด้วยพระปรีชาสามารถและพระมหากษัตริย์คุณที่มีต่องานด้านประวัติศาสตร์ โบราณคดี และพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงเป็นดังดวงประทีปส่องทางให้งานด้านมรดกทางศิลปวัฒนธรรมของชาติมีความเจริญก้าวหน้าสืบมาจนถึงทุกวันนี้

คำสำคัญ : สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ประวัติศาสตร์ โบราณคดี พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ

^๑ นักอักษรศาสตร์ชำนาญการพิเศษ สำนักวรรณกรรมและประวัติศาสตร์ กรมศิลปากร

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงมีพระมหากรุณาธิคุณเป็นอย่างยิ่ง ต่องานประวัติศาสตร์ โบราณคดี และพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ ทรงเป็นนักประวัติศาสตร์ และ “ทูลกระหม่อมอาจารย์” ผู้ทรงวางรากฐานการศึกษาด้านประวัติศาสตร์แก่โรงเรียนนายร้อย พระจุลจอมเกล้า ในส่วนงานซึ่งอยู่ในความรับผิดชอบของกรมศิลปากร พระองค์ท่านทรงประกอบพระราชกรณียกิจและมีแนวพระราชดำริในการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมของชาติมาอย่างต่อเนื่องและยาวนาน โดยกรมศิลปากรได้ปฏิบัติงานสนองแนวพระราชดำริอย่างเต็มกำลังความสามารถส่งผลให้งานด้าน ประวัติศาสตร์ โบราณคดี และพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติเจริญก้าวหน้ามาตามลำดับ

เจ้าฟ้านักประวัติศาสตร์

เมื่อทรงเข้าศึกษาในระดับอุดมศึกษา ทรงสนพระราชหฤทัยในการเรียนรู้เรื่องราวทางประวัติศาสตร์ จึงทรงเลือกวิชาประวัติศาสตร์เป็นวิชาเอกในการศึกษาระดับปริญญาตรี ณ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงเป็นกรรมการชมรมประวัติศาสตร์ของคณะอักษรศาสตร์อีกด้วย ต่อมาใน พ.ศ. ๒๕๒๐ - ๒๕๒๑ ทรงร่วมจัดพิมพ์หนังสือรวมผลงานทางวิชาการที่ได้เลือกสรรของนิสิตปริญญาตรีและปริญญาโท ภาควิชาประวัติศาสตร์ และพระราชทานชื่อหนังสือว่า “สะพาน : รวมบทความทางประวัติศาสตร์” พร้อมทั้งพระราชทานคำอธิบายในคำนำไว้ว่า

“...ประโยชน์อย่างหนึ่งของวิชาประวัติศาสตร์คือ ช่วยให้ผู้ศึกษาได้ รู้จักใช้ความคิดรู้จักหาเหตุผลจากข้อมูลต่าง ๆ ที่มีอยู่ เป็นการลับสมอง และ ทำให้ได้รับความรู้ อันเป็นประโยชน์ในการดำรงชีวิตและปรับตัวให้เข้ากับ สิ่งแวดล้อม ในแง่นี้ ประวัติศาสตร์ มิได้ขึ้นอยู่กับข้อมูลที่รวบรวมไว้เพียง อย่างเดียว แต่ขึ้นอยู่กับการศึกษาประเมินคุณค่าของข้อมูลในแง่มุมใหม่ ๆ (ซึ่งเป็นสิ่งที่ทำได้อยู่เสมอ) รวมทั้งยังเป็นการคาดคะเนแนวโน้มในอนาคตด้วย

.... ข้าพเจ้ามั่นใจว่าบทความใน "สะพาน" จะเป็นประจักษ์ “สะพาน” ที่จะเชื่อมความสัมพันธ์ความเข้าใจระหว่างคนในชาติ และเชื่อมความรู้ทางด้านประวัติศาสตร์กับการดำรงชีวิตในปัจจุบัน เพื่อการปรับตัวให้เข้ากับสังคมแวดล้อม ในสมัยที่สังคมมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วกว้างขวางเช่นเวลานี้
....”^๒

^๒ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี, “คำนิยม” ใน สะพาน : รวมบทความทางประวัติศาสตร์ เล่ม ๒ (พระนคร :

ใน พ.ศ. ๒๕๒๐ พระองค์ทรงสำเร็จการศึกษาได้รับปริญญาอักษรศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาประวัติศาสตร์ เกียรตินิยมอันดับ ๑ เหรียญทอง ด้วยคะแนนเฉลี่ย ๓.๙๘ หลังจากนั้นทรงเข้ารับการศึกษาต่อในระดับปริญญาโทด้านจารึกภาษาตะวันออก (ภาษาสันสกฤตและภาษาเขมร) ณ คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร และสาขาบาลีและสันสกฤต จากภาควิชาภาษาตะวันออก คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยพร้อม ๆ กัน อย่างไรก็ตามด้วยพระราชกิจจำนวนมาก พระองค์จึงตัดสินใจพระทัยเลือกทรงวิทยานิพนธ์ เรื่อง “จารึกพบที่ปราสาทพนมรุ้ง” เป็นอันดับแรก ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาระดับปริญญาโท ด้านจารึกภาษาตะวันออก คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร พระองค์ทรงสำเร็จการศึกษาได้รับปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต และเข้ารับพระราชทานปริญญาบัตร เมื่อวันที่ ๑๑ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๒๒ หลังจากนั้นพระองค์ทรงวิทยานิพนธ์หัวข้อเรื่อง “ทศบารมีในพุทธศาสนาเถรวาท” โดยทรงอาราธนาสมเด็จพระญาณสังวร (สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก) เป็นที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ซึ่งทรงสำเร็จการศึกษาได้รับปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต จากคณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในปี พ.ศ. ๒๕๒๔ จากนั้นทรงเข้ารับการศึกษาในระดับปริญญาเอกที่มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ โดยทรงเป็นนิสิตปริญญาการศึกษาคุณวุฒิบัณฑิต สาขาพัฒนศึกษาศาสตร์ รุ่นที่ ๔ ทรงวิทยานิพนธ์ในหัวข้อเรื่อง “การพัฒนานวัตกรรมเสริมทักษะการเรียนรู้การสอนภาษาไทยสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย” จะเห็นได้ว่า สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงสนพระราชหฤทัยใฝ่รู้ในทางประวัติศาสตร์ โบราณคดี อักษรศาสตร์ ภาษาศาสตร์ และการศึกษามาโดยตลอด รวมทั้งยังทรงรอบรู้ อย่างแจ่มแจ้งแท้จริงในศาสตร์ต่าง ๆ หลายแขนง^๓

ด้วยเหตุที่สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารีโปรดการอ่านหนังสือมาก จนทรงได้รับฉายาว่าเป็น “หนอนหนังสือ” นอกจากจะทรงสนพระราชหฤทัยในการอ่านหนังสืออย่างจริงจังแล้วยังทรงเป็นนักสะสมหนังสือด้วย หนังสือที่มีคุณค่าบางเล่ม ซึ่งไม่ทรงมีแต่พระสหายมี ก็ทรงยืมหนังสือเหล่านั้นจากพระสหายไปอ่านเพื่อมิให้พลาดหนังสือเล่มนั้นไป การอ่านหนังสือเป็นจำนวนมากทำให้ทรงรอบรู้วิชาการต่าง ๆ เช่น ประวัติศาสตร์ โบราณคดี ภาษาไทย ภาษาตะวันออก และทรงมีทักษะการเขียนเป็นอย่างดีมาตั้งแต่ครั้งยังทรงพระเยาว์ ประกอบกับพระปรีชาด้านอักษรศาสตร์ และภาษา ทั้งภาษาไทยและภาษาต่างประเทศ จึงมีงานพระราชนิพนธ์ทั้งร้อยแก้วและร้อยกรองเป็นจำนวนมาก งานพระราชนิพนธ์ที่เป็นที่รู้จักโดยทั่วไป ได้แก่ หนังสือพระราชนิพนธ์ชุดเสด็จพระราชดำเนินเยือนต่างประเทศ งานพระราชนิพนธ์บทกวี และงานพระราชนิพนธ์แปล เป็นต้น

^๓ กองประวัติศาสตร์และโบราณคดีทหาร, กองบัญชาการสถาบันวิชาการป้องกันประเทศ, “งานโบราณคดีและประวัติศาสตร์ ตามรอยพระบาทสยามบรมราชกุมารี,” ใน วารสารสถาบันวิชาการป้องกันประเทศ ๖, ๑ (ตุลาคม - ธันวาคม ๒๕๕๗) หน้า ๕ - ๙.

ในส่วนหนังสือพระราชนิพนธ์ด้านประวัติศาสตร์โบราณคดีนั้น เมื่อครั้งทรงศึกษาอยู่ชั้นปีที่ ๑ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ทรงศึกษาเพิ่มเติมกับหม่อมราชวงศ์คึกฤทธิ์ ปราโมช เรื่องการเมืองการปกครอง กฎหมาย เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม จึงทรงเรียบเรียงหนังสือเรื่อง “บันทึกเรื่องการปกครองของไทยสมัยอยุธยาและต้นรัตนโกสินทร์”^๔

นอกจากนี้ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ยังทรงพระราชนิพนธ์จารึกปราสาทหินพนมวัน หรือ Une nouvelle inscription de Prāsāḍ Bnam Vān ขณะเมื่อครั้งยังทรงดำรงพระยศเป็นสมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าสิรินธรเทพรัตนสุดา กิติวัฒนาดุลโสภาคย์ นับเป็นงานพระราชนิพนธ์ชิ้นแรกที่ทรงอ่านและทรงแปลจารึกภาษาเขมรโบราณ กรมศิลปากร กระทรวงศึกษาธิการ ได้จัดพิมพ์ในโอกาสเปิดนิทรรศการพิเศษ เมื่อวันที่ ๒ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๒๐^๕

ทูลกระหม่อมอาจารย์

ภายหลังเมื่อพระองค์ทรงรับราชการเป็นอาจารย์ด้านประวัติศาสตร์ ณ โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า ทรงเล็งการสอนวิชาประวัติศาสตร์และอารยธรรมไทย ต่อมาเมื่อ พ.ศ. ๒๕๓๐ ทรงดำรงตำแหน่งหัวหน้ากองวิชาประวัติศาสตร์ ทรงมีบทบาทสำคัญในการวางรากฐานการศึกษาประวัติศาสตร์ทั้งหลักวิชาและแนวปรัชญาการสอนวิชาประวัติศาสตร์ รวมทั้งทรงวางแนวการสอนและทรงปรับปรุงเนื้อหาให้ทันสมัยและเหมาะสม นอกจากการเรียนการสอนในห้องเรียนแล้ว ทรงสนับสนุนให้นักเรียนนายร้อยไปปฏิบัติงานนอกสถานที่เพื่อให้ได้สัมผัสบรรยากาศจริง โดยทรงนำนักเรียนนายร้อยไปปฏิบัติงานด้วยพระองค์เอง ทั้งงานที่เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ แหล่งโบราณคดี สังคมวิทยา มานุษยวิทยา และการพัฒนาชุมชน นับเป็นพื้นฐานสำคัญในการที่จะทำให้ผู้เรียนได้เข้าใจในเรื่องต่าง ๆ ได้อย่างถ่องแท้ และนำไปใช้ในการปฏิบัติงานเมื่อสำเร็จการศึกษาต่อไป สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงให้ความสำคัญกับการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ ทรงสนพระราชหฤทัยที่จะศึกษาประวัติศาสตร์เพื่อให้เป็นบทเรียนสำหรับอนาคต และเพื่อสร้างสำนึกความรับผิดชอบต่อชาติและบ้านเมือง ดังปรากฏในบทสัมภาษณ์พระราชทานแก่หนังสือเพราะขอบฟ้ากว้าง เมื่อ พ.ศ. ๒๕๓๗ ความว่า

^๔ กองงานในพระองค์สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี. ประวัติศาสตร์ไทยสมัยรัตนโกสินทร์ สืบค้นจาก :

http://www.sirindhorn.net/hrh_new/s4_1_1_1.php?id_order=2010-05-06%2015:58:31&bt_id=7 (๕ มกราคม ๒๕๖๑).

^๕ กองงานในพระองค์สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี. จารึกปราสาทหินพนมวัน สืบค้นจาก :

http://www.sirindhorn.net/hrh_new/s4_1_1_1.php?id_order=2009-09-22%2014:29:18&bt_id=7 (๕ มกราคม ๒๕๖๑)

“...ได้เคยเขียนเป็นจุดประสงค์ในการสอนวิชาประวัติศาสตร์เอาไว้หลายข้อ พอที่จะสรุปได้ว่า ให้ความรู้ความเป็นไปในสังคมของประเทศ และของโลก ความรู้ในเรื่องเหตุการณ์ที่ผ่านมา และการวิเคราะห์วิจารณ์ความรู้เหล่านั้นเป็นประสบการณ์ชีวิตอย่างหนึ่ง ทำให้ทราบว่าเมื่อเกิดสถานการณ์อย่างหนึ่งขึ้นมาแล้ว จะทำให้เกิดผลอย่างไร สถานการณ์นั้นเกิดจากการกระทำของบุคคลเดียวของกลุ่มคน หรือของคนจำนวนมาก หรือสถานการณ์ปัจจัยอื่น ๆ มาประกอบกัน ความรู้ที่เกิดขึ้นเป็นบทเรียนสำหรับอนาคต

อีกประการหนึ่ง ประวัติศาสตร์หรือส่วนที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรม หรืออารยธรรมไทยที่ให้เรียนนั้น เพื่อให้รู้ว่าบ้านเมืองของเรามีอะไรบ้าง มีคุณสมบัติที่ดียังไร ได้รู้ว่า บรรพบุรุษ ปู่ย่าตายายของเราประสบความยากลำบากอย่างไร ดำเนินชีวิตมาอย่างไร หรือต่อสู้อย่างไรในการปกป้องบ้านเมืองให้เรามีที่อยู่ที่ดีอยู่ทุกวันนี เมื่อรู้ความเป็นมาของชาติ ก็จะมี ความมั่นใจในการที่จะรักษาชาติบ้านเมือง รักษาอาณาประชาราษฎร์ต่อไป มีความรับผิดชอบต่อบ้านเมืองและสังคม...”^๖

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงเป็นนักวิชาการที่ทรงศึกษาค้นคว้าอย่างจริงจัง โดยเฉพาะการใช้เอกสารชั้นต้น อันได้แก่ จารึก สมุดไทย จดหมายเหตุ และยังทรงแนะนำให้นักวิชาการอื่น ๆ ที่เขียนงานประวัติศาสตร์ ให้มาศึกษาค้นคว้าข้อมูลจากหอสมุดแห่งชาติ หอจดหมายเหตุแห่งชาติ ทรงมีพระราชดำรัสถึงเรื่องนี้ว่า “...งานเขียนทางประวัติศาสตร์ที่ดีต้องมีการใช้ข้อมูลหลักฐานอย่างรอบด้านและวิพากษ์อย่างเป็นระบบ...”^๗

^๖ “พลโทหญิง สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี พระราชทานสัมภาษณ์ในฐานะทรงเป็น “ครูประวัติศาสตร์” ณ โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า,” ใน เพราะขอบฟ้ากว้าง: รวมบทความจากคู่มือทัศนศึกษา กองประวัติศาสตร์ ส่วนการศึกษา โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า (กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้ง แอนด์ พับลิชชิ่ง, ๒๕๓๘) หน้า ๒๘ - ๒๙.

^๗ สมชาย ณ นครพนม, “บทนำ,” ใน สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารีกับภารอนุรักษ์มรดกไทย พิพิธภัณฑสถาน โบราณคดี และประวัติศาสตร์ ตามรอยพระบาทสยามบรมราชกุมารี (กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้ง แอนด์ พับลิชชิ่ง, ๒๕๕๗) หน้า ๙.

พระมหากษัตริย์คุณต่องานประวัติศาสตร์ โบราณคดี และพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ

ในระหว่างที่ทรงนำคณะนักเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้าไปทัศนศึกษาหาความรู้จากแหล่งประวัติศาสตร์ โบราณคดี โบราณสถานต่าง ๆ นั้น ได้พระราชทานแนวพระราชดำริสำคัญให้แก่ข้าราชการกรมศิลปากรทั้งงานด้านอนุรักษ์และพัฒนาแหล่งโบราณคดี เพื่อเสริมสร้างคุณค่าให้แก่โบราณสถานอย่างยั่งยืน ซึ่งกรมศิลปากรน้อมรับและนำไปปฏิบัติจนเกิดผลสัมฤทธิ์ อาทิ

โครงการศึกษาวิจัยโบราณคดีและประวัติศาสตร์เมืองดงละคร อำเภอเมืองนครนายก จังหวัดนครนายก สืบเนื่องจากเมื่อ พ.ศ. ๒๕๓๕ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ได้เสด็จฯ มายังแหล่งโบราณคดีดงละคร และพระราชทานแนวพระราชดำริว่า ควรทำการศึกษา อนุรักษ์และพัฒนาเมืองดงละคร ให้เกิดประโยชน์ทั้งด้านวิชาการและด้านเศรษฐกิจท้องถิ่น ด้วยเหตุนี้ในปีต่อมากรมศิลปากรจึงเสนอโครงการศึกษาวิจัยโบราณคดีและประวัติศาสตร์เมืองดงละคร บรรจุในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ซึ่งโครงการดังกล่าวได้ดำเนินการต่อเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน อันส่งผลให้เมืองดงละครได้รับการอนุรักษ์และพัฒนาอย่างยั่งยืน และเป็นแนวทางให้ท้องถิ่นบริหารจัดการเพื่อสร้างทุนทางเศรษฐกิจให้กับชุมชน

การอนุรักษ์หลุมขุดค้นทางโบราณคดีวัดชมชื่น อุทยานประวัติศาสตร์ศรีสัชนาลัย ตามแนวพระราชดำริสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี สืบเนื่องจากในระหว่าง พ.ศ. ๒๕๓๖ - ๒๕๓๗ อุทยานประวัติศาสตร์ศรีสัชนาลัยได้ดำเนินการขุดค้นทางโบราณคดีบริเวณหน้าโบราณสถานวัดชมชื่น ซึ่งอยู่ในพื้นที่เมืองเชลียง ได้พบโครงกระดูกมนุษย์จำนวน ๑๒ โครง ครั้นเมื่อวันที่ ๒๘ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๓๗ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ได้เสด็จพระราชดำเนินไปทอดพระเนตรการขุดค้น ซึ่งขณะนั้นได้ขุดพบโครงกระดูกเพียง ๕ โครง ในครั้งนั้นมีพระราชดำริว่า แหล่งโบราณคดีที่ขุดพบโครงกระดูกเช่นนี้ น่าจะอนุรักษ์และสร้างอาคารคลุมหลุมขุดค้นเพื่อพัฒนาให้เป็นแหล่งเรียนรู้ต่อไป กรมศิลปากรจึงหาแนวทางการอนุรักษ์ตามพระราชดำริจนกระทั่งใน พ.ศ. ๒๕๓๙ จึงได้จัดสร้างอาคารคลุมหลุมขุดค้นทางโบราณคดีเพื่อให้นักเรียน นักศึกษา และนักท่องเที่ยวได้ศึกษาหลักฐานทางโบราณคดี อนึ่ง ต่อมาได้มีการขุดค้นทางโบราณคดีอีกครั้งหนึ่งเพื่อขยายพื้นที่จัดแสดงและได้พบโครงกระดูกมนุษย์อีก ๓ โครง^๘

ส่วนในเรื่องพิพิธภัณฑ์สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงสนพระราชหฤทัยมาตั้งแต่ยังทรงพระเยาว์ ขณะเมื่อมีพระชนมพรรษาเพียง ๑๐ พรรษา โดยตามเสด็จฯ พระบาทสมเด็จพระ

^๘ สถาพร เทียงธรรม, “การอนุรักษ์หลุมขุดค้นทางโบราณคดีวัดชมชื่น อุทยานประวัติศาสตร์ตามแนวพระราชดำริสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี,” ใน สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารีกับการอนุรักษ์มรดกไทย พิพิธภัณฑ์สถานโบราณคดี และประวัติศาสตร์ ตามรอยพระบาทสยามบรมราชกุมารี (กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้ง แอนด์ พับลิชชิ่ง, ๒๕๕๗) หน้า ๔๔- ๔๕.

พระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร และสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ ไปประเทศอังกฤษ และทรงมีโอกาสทอดพระเนตรพิพิธภัณฑ์และสถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ที่ประเทศอังกฤษด้วย เมื่อเสด็จฯ กลับประเทศไทย จึงทรงศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ ศิลปะ และโบราณคดีที่พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ ที่อยู่ในความดูแลของกรมศิลปากรอย่างต่อเนื่อง ทั้งยังมีพระราชกระแส และพระราชทานแนวพระราชดำริให้กรมศิลปากรพัฒนางานพิพิธภัณฑ์ทั้งด้านการจัดการโบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ และวัตถุทางชาติพันธุ์ที่จัดเก็บและการจัดแสดงในพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ การเผยแพร่ความรู้สู่สาธารณชน รวมทั้งการศึกษาและฟื้นฟูการผลิตยารักเพื่อใช้ในการอนุรักษ์

อนึ่ง งานด้านคลังพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาตินั้น สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี มีพระราชดำรัสกับข้าราชการผู้ปฏิบัติงานโดยตรงถึงการเก็บรักษาโบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ ว่า กรมศิลปากรควรสร้างพิพิธภัณฑ์ขนาดใหญ่เพื่อจัดของให้เป็นระบบและใช้เป็นสถานที่ศึกษาเปรียบเทียบกับโบราณวัตถุ กรมศิลปากรจึงน้อมรับพระราชดำรัสดังกล่าวมาดำเนินการ โดยถือเป็นภารกิจที่สำคัญยิ่ง และได้จัดตั้งคลังพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติขึ้นภายใต้โครงการพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ กาญจนภิเษก ซึ่งจะเป็นพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติที่จัดแสดงด้านชาติพันธุ์วิทยา ตั้งอยู่ที่ ตำบลคลองห้า อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี เพื่อเป็นคลังกลาง (Central storage) ในลักษณะคลังกึ่งจัดแสดง (Visible storage) ที่มีการจัดเก็บรวบรวมเป็นหมวดหมู่ สามารถมองเห็นได้ กำหนดให้ภัณฑารักษ์ศึกษาวัตถุพิพิธภัณฑ์ที่เก็บรักษาให้ได้ข้อมูลทางวิชาการอย่างถ่องแท้และพัฒนาฐานข้อมูลให้สามารถบริการสืบค้นข้อมูลทะเบียนโบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ และวัตถุทางชาติพันธุ์ อีกทั้งในอนาคตยังมีโครงการที่จะสร้างอาคารคลังเพิ่มเติมตลอดจนสร้างคลังพิพิธภัณฑ์ดังกล่าวในพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติในส่วนภูมิภาคอีกด้วย^๙

จากโครงการตัวอย่างดังกล่าวข้างต้น แสดงให้เห็นถึงพระปรีชาสามารถและพระมหากรุณาธิคุณเพียงส่วนหนึ่งในสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ที่ทรงมีต่อทางด้านประวัติศาสตร์ โบราณคดี และพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ ทรงเป็นดวงประทีปส่องทางให้ทางด้านมรดกทางศิลปวัฒนธรรมของชาติมีความเจริญก้าวหน้าสืบมาจนถึงทุกวันนี้ ♦

^๙ สมชาย ฒ นครพนม, “บทนำ,” ใน สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารีกับการอนุรักษ์มรดกไทย

บรรณานุกรม

กรมศิลปากร. สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารีกับการอนุรักษ์มรดกไทย

พิพิธภัณฑ์สถาน โบราณคดี และประวัติศาสตร์ ตามรอยพระบาทสยามบรมราชกุมารี.

กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้ง แอนด์ พับลิชชิ่ง, ๒๕๕๗. (จัดพิมพ์ประกอบนิทรรศการพิเศษ

เนื่องในวันอนุรักษ์มรดกไทย พุทธศักราช ๒๕๕๗ ณ พระที่นั่งอิศราวินิจฉัย

พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ พระนคร).

กองงานในพระองค์สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี. **จารึกปราสาทหินพนมวัน.**

[ออนไลน์]. สืบเมื่อ ๕ มกราคม ๒๕๖๑, จาก: http://www.sirindhorn.net/hrh_new/s4_1_1_1.php?id_order=2009-09-22%2014:29:18&bt_id=7.

กองงานในพระองค์สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี. **ประวัติศาสตร์ไทยสมัย**

รัตนโกสินทร์ : การปฏิรูปการปกครอง. [ออนไลน์]. สืบเมื่อ ๕ มกราคม ๒๕๖๑, จาก:

http://www.sirindhorn.net/hrh_new/s4_1_1_1.php?id_order=2010-05-07%2010:03:04&bt_id=7.

กองบัญชาการสถาบันวิชาการป้องกันประเทศ. กองประวัติศาสตร์และโบราณคดีทหาร. “งานโบราณคดี

และประวัติศาสตร์ตามรอยพระบาทสยามบรมราชกุมารี,” ใน **วารสารสถาบันวิชาการ**

ป้องกันประเทศ ๖, ๑ (ตุลาคม - ธันวาคม ๒๕๕๗) ๕ - ๙.

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. คณะอักษรศาสตร์. **สะพาน: รวมบทความทางประวัติศาสตร์ เล่ม ๒.** พระนคร:

แผนกวิชาประวัติศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๑.

โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า. **เพราะขอบฟ้ากว้าง: รวมบทความจากคู่มือทัศนศึกษา กอง**

ประวัติศาสตร์ ส่วนการศึกษา โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า. กรุงเทพฯ:

อมรินทร์พริ้นติ้ง แอนด์ พับลิชชิ่ง, ๒๕๓๘. (จัดพิมพ์เฉลิมพระเกียรติพลโทหญิง สมเด็จพระ

เทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงมีพระชนมายุครบ ๔๐ พรรษา ๒ เมษายน

๒๕๓๘).